

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van het graf en grafteken Rittweger in Machelen

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIEN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1^o;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2^o;

Gelet op het ministerieel besluit van 16 december 2019 tot voorlopige bescherming als monument van het graf en grafteken Rittweger in Machelen;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 15 januari 2020 tot en met 13 februari 2020 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van het graf en grafteken Rittweger aantoonst;

Overwegende dat het graf en grafteken Rittweger van algemeen belang is omwille van de historische, architecturale, culturele en archeologische waarde;

Overwegende dat het graf en grafteken Rittweger als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De grafkapel werd vermoedelijk opgericht door de nieuwe kasteelheer Charles François Rittweger bij het plotselinge overlijden van zijn zoon Albert Rittweger in 1883. Naast vader en zoon Rittweger liggen ook François Rittweger en Léon Rittweger hier begraven.

De Rittwegers waren de laatste bewoners van kasteel Beaulieu van 1882 tot 1919. Die periode waarvan ook de grafkapel een getuige is, wordt als een laatste bloeiperiode van het kasteel beschouwd. Léon Rittweger was belangrijk voor de continentale invloed op de Noord-Ierse muziek in het midden van de 20ste eeuw. De lichamen van Charles François Rittweger, Albert Rittweger en Léon Rittweger bleven voor zover bekend in het graf bewaard;

Overwegende dat het graf en grafteken Rittweger als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De bijzonder verfijnde neogotische vormgeving in combinatie met een nieuw graftype maakt deze kapel een uitzonderlijk fraai voorbeeld van de Reformed Gothic. De combinatie van een gedetailleerd en kwalitatief vormgegeven exterieur met een evenwaardig vormgegeven interieur, inclusief de versiering gebeeldhouwd in het altaar, vormt een uitzonderlijk waardevol ensemble (=ensemblewaarde) in de Vlaamse funeraire kunst. De kapel getuigt van het kwaliteitswerk dat de 'Société Anonyme pour l'exploitation des carrières Rombaux' uit Soignies leverde;

Overwegende dat het graf en grafteken Rittweger als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De grafkapel opgesteld langs het hoofdpad van de begraafplaats (=contextwaarde), is een representatief voorbeeld van de nieuwe maatschappelijk status van de familie Rittweger en in uitbreiding van de drang van de 19de-eeuwse burgerij om zich een adellijke levensstijl aan te meten. Zij deden dat in een vormentaal, de neogotiek, die geassocieerd werd met de katholieke adel. In dat licht dient zowel de bewoning van kasteel Beaulieu gezien te worden, evenals de constructie van de grafkapel door Charles François Rittweger én de expliciete vermelding van het overlijden op het kasteel van Albert Rittweger.

De gebruikte symbolen in de grafkapel, een altaar met immortellenkrans en palmtak zijn representatief voor een grafkapel en de funeraire symboliek in de late 19de eeuw. De immortellen of droogbloemen worden sinds de 19de eeuw verwerkt in kransen die graven sieren. De palmtak staat voor de 'overwinning op de dood'. De gebruikte symbolen getuigen van de burgerlijke 19de-eeuwse cultuur waar de 'taal der bloemen' een algemeen gekend fenomeen was;

Overwegende dat het graf en grafteken Rittweger als monument archeologische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De menselijke resten van Charles François Rittweger, Albert Rittweger en Léon Rittweger bleven voor zover bekend in het graf bewaard. Menselijke resten in een duidelijk omschreven funeraire context zijn archeologisch belangrijk omdat bekend is wie zij waren, tot welke sociale laag ze behoren, wanneer ze stierven, enzovoort. Zelfs voor de 19de en 20ste eeuw blijven skeletresten belangrijke onafhankelijke tot stand gekomen informatiebronnen die de geschreven archiefbronnen kunnen toetsen, aanvullen en nuanceren. Over grafrituelen en grafgiften werd weinig informatie overgeleverd in eigentijdse bronnen. Grafinhouden en skeletresten zijn dan ook belangrijk om de visie op leven en dood, de funeraire cultuur, levensverwachting, ziekte, biologische kenmerken, ... te onderzoeken,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

het graf en grafteken Rittweger, Kerkhofdreef zonder nummer in Machelen, bekend ten kadaster: Machelen, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 17E (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° culturele waarde;
- 4° archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

- 1° hardstenen zeshoekige neogotische kapel rustend op een hardstenen, zeshoekige grondplaat, onder een hardstenen zadeldak met de nok haaks op het pad. De kapel wordt geritmeerd door verjongende steunberen onder afzaten. Een doorlopende geprofileerde plint, een muurlijst en een gelijkaardig afgewerkte kroonlijst met een hardstenen bloktand lijnen de gevels af. Het driezijdig koor heeft in beide afgeschuinde kanten een met structuurglas ingevuld spitsboogvenster. Onder het venster zit een

waterlijst en afgeschuinde onderdorpel. Het dak bestaat uit hardstenen platen die bovenaan geprofileerde pannen suggereren en een nok.

De puntgevel is rijkelijk uitgewerkt met hoekpilasters uitlopend op met hogels versierde pinakels getopt met een kruisbloem. In de schacht van de pinakels zijn spitsboogvormige verdiepte vlakken aangebracht. De pilasters verbreden bovenaan en zijn daar versierd met maaswerk, ingeschreven in spitsboogjes. Een sterk geprofileerde kroonlijst lijnt de gevel bovenaan af. Op de punt prijkt een hardstenen kruisbloem die uitloopt op een smeedijzeren kruis op getorste voet. Het kruis is rijkelijk vormgegeven met gesmede stralen, kransen en bloemen.

De spitsboogvormige deuropening is voorzien van een opvallende omlijsting onder een driuplijst. De deurstijlen zijn voorzien van kleine zuiltjes met koolbladkapitelen. De spitsboog heeft een bloktandlijst. De beglaasde smeedijzeren deur is bijzonder verfijnd uitgewerkt met een combinatie van cirkels, spitsbogen, vierlobben, banderollen, rankwerk en een kruis geflankeerd door bloemen. Een van de banderollen draagt het opschrift 'RIP'.

Op de trede van de kapel staat geschreven "Sepulture de la famille Rittweger" en op de plint de naam van de grafmaker "Société Anonyme/ pour l'exploitation des/ carrières Rombaux";

- 2° het interieur van de kapel bestaat integraal uit gezoete hardsteen. Het gewelf is verfijnd uitgewerkt met een spitsboogvormig kruisribgewelf op met koolbladeren versierde consoles. Het koor heeft een gelijkaardig straalgewelf. De vensters hebben afgeschuinde dorpels. Tegen de achterwand staat een altaartafel met verdiepte nis en achtpuntige sterren. In de nis werden een immortellenkrans, palmtak en een strik gebeeldhouwd. Op beide wanden werd de epigrafie in de muren gebeiteld. De epigrafie op de linker wand luidt: "+/ Francois Rittweger/ veuf Adèle Wittouck/ décédé à Bruxelles/ le 24 février 1887/ à l'âge de 85 ans", eronder "Emile Rittweger/ veuf Emilie Laubry/ décédé à Bruxelles/ le 27 novembre 1919/ à l'âge de 84 ans" en tot slot "+/ Albert Rittweger/ décédé au chateaux/ de Machelen/ le 24 août 1883/ à l'âge de 23 ans". Op de rechter wand staat volgende tekst gebeiteld: "+/ Léon Rittweger/ né à Ixelles/ le 14 janvier 1911/ décédé à Belfast (Irlande du Nord)/ le 10 may 1969".
- 3° de menselijke resten van Charles François Rittweger, Albert Rittweger en Léon Rittweger bleven voor zover bekend in het graf bewaard.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° behoud van het grafteken met al zijn erfgoedelementen en erfgoedkenmerken;
- 2° behoud van de menselijke resten van François, Emile, Albert en Léon Rittweger in het graf;
- 3° het graf kan voor verdere bijzettingen blijven gebruikt worden.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het aanbrengen, plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;

- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
- a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m;
- 5° het uitvoeren van volgende werken aan of in het interieur:
- a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
 - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
 - e) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
 - f) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van de graftuin, wegen en paden;
 - d) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - e) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg van historische tuinen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud of voor het bijzetten van nieuwe menselijke resten voor zover het grafteken niet moet gedemonteerd worden.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE